

van de belangrijkste nachtvlinderfamilies. Op de tweede avond lag de nadruk voor de pauze op het kweken van nachtvinders, camouflage, mimicry, rupsen en allergieën t.g.v. rupsen. Op de derde avond tenslotte werden in het eerste deel van de avond behandeld: biotoop en nachtvinders, bescherming van nachtvinders en trekvlinders onder de nachtvinders. Op elk van de cursusavonden moesten de cursisten na de pauze aan de hand van geprepareerd materiaal zelf aan de slag om de vlinders te determineren; hierbij kon gebruik worden gemaakt van aanwezige boeken, zodat men ook een idee kreeg van de kwaliteit van de diverse determinatieboeken. Tevens had men als opdracht zelf nachtvinders mee te nemen, die thuis bij de buitenlamp kwamen zitten; ook het determineren hiervan was een vast onderdeel. Tenslotte werd op elk van de avonden een HPL-lamp met laken buiten opgesteld, zodat aan het eind van de cursusavond rond tien uur het geleerde direct in praktijk kon worden gebracht. Ondanks de lage temperaturen konden op het laken toch nog heel wat soorten worden waargenomen. Alle cursisten werden bij de start van de cursus voorzien van een cursusboek. Een aantal cursisten heeft in de loop van het seizoen nog deelgenomen aan de excursies, die door de Vlinderwerkgroep werden georganiseerd.

Het determineren van nachtvinders is toch een beetje lastiger dan het op naam brengen van dagvlinders, maar we hopen dat de cursus ertoe heeft bijgedragen dat de deelnemers over de drempel zijn en dit seizoen enthousiast aan de slag zijn gegaan met de nachtvinders. Waarschijnlijk is er in deze Flinterwille al wat van te lezen.

Excursie Fochteloërveen

Henk en Auke Hunneman

Op 22 juni verzamelden zich, ondanks het sombere weer, toch nog 15 deelnemers bij de werkschuur van Natuurmonumenten voor de traditionele excursie naar het Fochteloërveen. Velen van hen waren gekomen voor het veenhooibeestje (*Coenonympha tullia*), en hoewel de excursie middenin de vliegtijd was gepland, leek de kans uiterst klein ze waar te nemen. Noodgedwongen werd de aandacht dan ook enigszins verlegd naar rupsen en zelfs coconnen, getuige het soortenlijstje van de middagexcursie: rupsen van *Malacosoma castrensis* (25 exx.), *Lasiocampa trifolii* (1 ex.), *Orthosia incerta* (1 ex.), *Dicallomera fascelina* (1 ex.) en coconnen van *Euthrix potatoria* (15 exx.). Eén van die spaarzame momenten dat de zon door het wolkendek brak, bleek voor een veenhooibeestje voldoende om de vlucht te nemen en zich aan het verzamelde publiek tentoon te stellen en uitgebreid te laten fotograferen. Hierdoor was de middagexcursie voor velen geslaagd!

's Avonds werd tegenover en achter de werkschuur met in totaal vier lampen gelicht, niettegenstaande het aanvankelijk nog regenachtige weer. Het bleek desondanks behoorlijk te vliegen en al met al werden 124 taxa genoteerd, waaronder 12 kleine vlinders. Interessante soorten waren: *Gastropacha quercifolia* (9 exx.), *Furcula bicuspis* (1 ex.), *Gluphisia crenata* (1 ex.), *Moma alpium* (2 exx.), *Acronicta menyanthidis* (1 ex.), *Hypenodes humidalis* (4 exx.),

Schrankia costastrigalis (3 exx.), *Parascotia fuliginaria* (3 exx.) en *Agrotis clavis* (2 exx.).

A. clavis is volgens Lempke (1985) zeer matig verbreid en met name op zandgrond aangetroffen. De vlinderwerkgroep registreerde tot 1998 slechts 19 exemplaren van deze soort. De rupsen van *A. clavis* zijn weinig kieskeurig en voeden zich met allerlei lage planten en grassen (Ebert, 1998).

De "Pilzeule" (*P. fuliginaria*), die eruit ziet als een spanner, is vrij schaars en heeft een verborgen leefwijze. De rupsen hiervan voeden zich met paddenstoelen, korstmossen en algen. Tijdens kweekexperimenten werden rupsen bovendien succesvol met brood gevoerd. Opvallend is dat de cocon eruit ziet als een karakteristiek hangmatje, gecamoufleerd met algen en korstmossen. Deze cocon hangt aan twee spinseldraden in de open lucht (Ebert, 1997).

We kunnen wederom terugkijken op een geslaagde excursie. De nachtvlinderrijkdom van het Fochteloërveen blijkt karakteristiek en zeer gevarieerd. Naast echte hoogveenspecialisten zijn ook soorten van heiden, laagvenen en zelfs bossen vertegenwoordigd. Zeker de moeite waard om vaker te bemonsteren! Wat betreft het veenhooibeestje kunnen we nog melden dat het aantal waarnemingen dit jaar achterbleef bij de twee voorgaande jaren.

Geraadpleegde literatuur

EBERT, G. (1997) Die Schmetterlinge Baden-Württembergs. Band 5 Nachtfalter III. Eugen Ulmer, Stuttgart

EBERT, G. (1998) Die Schmetterlinge Baden-Württembergs. Band 7 Nachtfalter V. Eugen Ulmer, Stuttgart

KUCHLEIN, J.H. & R. DE VOS (1999) Geannoteerde naamlijst van de Nederlandse vlinders. Backhuys Publishers, Leiden

LEMPKE, B.J. (1985) De vlinders van Friesland. Fryske Akademy, Leeuwarden

Excursie De Tjoele, Polder Rohel, Buitenpost

Gerrit Tuinstra

Voor 3 augustus van dit jaar stond een excursie op het programma naar Fogelsanghstate, de bossen van Veenklooster. Dit gebied bestaat uit oude loofbossen, met veel zware eiken en beuken en ligt temidden van het kleinschalige zandgebied met veel houtwallen, elzensingels en dobben. Door het afwisselende loofbos en de eveneens gevarieerde omgeving van dit particuliere bosgebied, kan men een grote soortenrijkdom in het gebied verwachten.

Maar..... De eigenaar vond dat er in de voorgaande periode teveel mensen (zonder toestemming overigens) de bossen in waren getrokken, zodat ook de excursie voor onze werkgroep in het gebied afgezegd moest worden. Helaas, want we verwachtten nogal wat van het gebied.

Op het laatste moment moest daarom een ander geschikt gebied voor de excursie, die uitsluitend op nachtvlinders gericht en daarom alleen 's avonds was, gezocht worden. Al snel was het oog gevallen op de iets zuidelijker gelegen Polder Rohel.